

Sygn. akt VI ACa 1457/15

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 grudnia 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący – Sędzia SA Jolanta Pyźlak (spr.)

Sędziowie: SA Marcin Strobel

SO (del.) Anna Hrycaj

Protokolant: protokolant Katarzyna Mikiciuk

po rozpoznaniu w dniu 6 grudnia 2016 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa I. C.

przeciwko A. N.

o zapłatę, ewentualnie o ustalenie

na skutek apelacji pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 25 czerwca 2015 r., sygn. akt III C 1332/14

I. oddala apelację;

II. zasądza od A. N. na rzecz I. C. kwotę 5.400 zł (pięć tysięcy czterysta złotych) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

Sygn. akt VI ACa 1457/15

UZASADNIENIE

I. C. domagała się zasądzenia od A. N. kwoty 80 000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 23 listopada 2010 r. do dnia zapłaty tytułem wykonania polecenia nałożonego na pozwaną przez T. i H. małżonków D. oraz zasądzenia kosztów procesu.

Pozwana w odpowiedzi na pozew wносиła o oddalenie powództwa i zasądzenie od powódki na rzecz pozwanej zwrotu kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W piśmie procesowym z dnia 29 stycznia 2015 r. powódka domagała się od pozwanej zapłaty kwoty objętej żądaniem pozwu z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia, rozszerzając powództwo o żądanie ewentualne - ustalenie na podstawie art. 189 k.p.c., że powódka posiada prawo do żądania wykonania zawartego w umowie darowizny polecenia na jej rzecz. W piśmie procesowym z dnia 28 kwietnia 2015r. powódka domagała się zapłaty kwoty objętej żądaniem pozwu wskazując, że w umowie darowizny z dnia 16 lutego 2004r. zostało zawarte zastrzeżenie co do spełnienia przez pozwaną świadczenia na rzecz osoby trzeciej - I. C.. Na rozprawie w dniu 28 kwietnia 2015r. strona powodowa

cofnęła żądanie pozwu w zakresie roszczenia ewentualnego o ustalenie, a pełnomocnik pozwanej wyraził na powyższe zgodę. Natomiast strona pozwana oponowała co do sprecyzowanego przez powódkę żądania pozwu i wniosła o jego oddalenie.

Postanowieniem wydanym w sprawie niniejszej w dniu 25 czerwca 2015r. Sąd Okręgowy w Warszawie umorzył postępowanie w zakresie żądania ewentualnego.

Wyrokiem z dnia 25 czerwca 2015r. w sprawie III C 1332/14 Sąd Okręgowy w Warszawie (1) zasądził od A. N. na rzecz I. C. kwotę 80 000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 3 sierpnia 2014 r. do dnia zapłaty; (2) w pozostałym zakresie powództwo oddalił; (3) zasądził od A. N. na rzecz I. C. kwotę 7 617 zł tytułem zwrotu kosztów procesu, w tym kwotę 3 600 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Swoje rozstrzygnięcie Sąd Okręgowy oparł na następujących ustaleniach faktycznych i ich ocenie prawnej:

W dniu 16 lutego 2004 r. przed notariuszem M. P., T. D. i jego żona H. D. zawarli z A. N. umowę darowizny nieruchomości położonej w W., w dzielnicy (...), o powierzchni 383 m², położonej w W., w dzielnicy (...), oznaczonej w ewidencji gruntów jako działka (...) z obrębem (...), dla której Sąd Rejonowy dla Warszawy-Mokotowa w Warszawie prowadzi księgę wieczystą o nr KW (...), zabudowaną budynkiem jednorodzinny w zabudowie segmentowej o powierzchni użytkowej 110 m⁽²⁾. Strony określiły wartość przedmiotu darowizny na kwotę 300 000 zł., przy czym wartość gruntu miała wynosić 100 000 zł., zaś wartość budynku kwotę 200 000 zł. W świetle umowy wydanie nieruchomości już nastąpiło. W § 5 ust. 1 przedmiotowej umowy T. i H. małżonkowie D. polecieli A. N.: sprawować dożywotnią opiekę nad darczyńcami oraz w terminie niezwłocznie po dacie śmierci ostatniego z darczyńców wypłacić na rzecz córki darczyńców – I. C. kwotę 80 000 zł. W ustępie 2 cyt. paragrafu umowy A. N. zobowiązała się sprawować dożywotnią opiekę nad darczyńcami oraz w terminie niezwłocznie po dacie śmierci ostatniego z darczyńców wypłacić na rzecz córki darczyńców – I. C. kwotę 80 000 zł.

Motywy zawarcia przedmiotowej umowy była chęć rodziców co do uregulowania spraw majątkowych przed ich śmiercią; obdarowania córki A. N., która na stałe z nimi mieszkała i wynagrodzenia udziałów w spadku pozostałym dzieciom poprzez zapłatę kwot po 80 000 zł. /bezsporne/. Zarówno dla obdarowanej A. N., jak i dla powódki I. C. wola rodziców była bardzo ważna i żadna z nich nie ośmieliła się kwestionować ich decyzji.

A. N. sprawowała opiekę nad rodzicami. T. D. był inwalidą wojennym z zaawansowanymi schorzeniami ruchu, przeszedł cztery zawały serca i miał obrzęk płuc. Przez dwa ostatnie lata życia miał postępującą demencję z zaburzeniami maniakalno – depresyjnymi i był unieruchomiony aż do śmierci. Natomiast matka stron miała schorzenia neurologiczne, m.in. postępującą chorobę P., miała również ograniczenia w poruszaniu się i począwszy od 1983 r. nie opuszczała domu .

T. D. zmarł w dniu 02 stycznia 2006 r. w W., a H. D. zmarła w dniu 12 listopada 2010 r. w W..

Po utracie pracy przez A. N. i jej męża przeprowadziła ona z siostrami rozmowę co do niemożliwości spełnienia świadczenia wynikającego z umowy darowizny. Siostry wyraziły zrozumienie dla sytuacji pozwanej.

Pismem z dnia 24 lipca 2014r. I. C. wezwała A. N. do zapłaty należności w kwocie 80 000 zł z tytułu zobowiązania poczynionego w umowie darowizny z dnia 16 lutego 2004 r., zawartej pomiędzy nią a T. D. i H. D.. Wskazała, że w umowie tej pozwana zobowiązała się niezwłocznie po dacie śmierci ostatniego z darczyńców wypłacić na rzecz wzywającej kwotę 80 000 zł. W związku z powyższym domagała się zapłaty świadczenia w terminie 3 dni, od daty otrzymania pisma, na rachunek bankowy zaległej kwoty. Wezwanie to zostało A. N. doręczone w dniu 30 lipca 2014r.

Pozwana straciła pracę (...) i obecnie jest bezrobotna. Nie otrzymuje żadnych świadczeń emerytalnych i rentowych, nie ma dochodów i oszczędności. Małżonek pozwanej stracił pracę w 2009 r. i obecnie wykonuje prace dorywcze. W kosztach utrzymania gospodarstwa domowego partycypuje córka pozwanej. A. N. jest właścicielką nieruchomości położonej w T., przy ulicy (...), o powierzchni 7 500 m², zabudowanej domkiem letniskowym ocieplonym murowanym

z cegły pełnej i drewna, którą nabyła na podstawie umowy darowizny z dnia 10 sierpnia 1989 r. od H. D.. A. N. wystawiła ofertę sprzedaży tej nieruchomości na portalu internetowym za kwotę 937 000 zł. Pozwana zaoferowała powodce przedmiotową nieruchomość, ale I. C. nie chciała przyjąć tej oferty. Druga z sióstr otrzymała od A. N. pełnomocnictwo do sprzedaży nieruchomości i podejmuje próby jej sprzedaży.

Powyższy stan faktyczny Sąd Okręgowy ustalił w oparciu o złożone do akt dowody z dokumentów oraz zeznania stron. Stan faktyczny w ocenie tego Sądu był bezsporny.

Sąd Okręgowy uznał, iż powództwo jest zasadne i jako takie zasługiwało na uwzględnienie, poza częścią roszczenia odsetkowego. Wskazał, iż istotą umowy darowizny, w świetle art. 888 § 1 k.c., jest dokonanie na podstawie umowy jednostronnie zobowiązującej, pod tytułem darmym, na rzecz obdarowanego rozporządzenia i wydania przedmiotu darowizny, a z drugiej strony – oświadczenie o przyjęciu darowizny przez obdarowanego. Darowizna jest więc czynnością prawną nieodpłatną, w której brak jest po drugiej stronie ekwiwalentu, w postaci świadczenia wzajemnego. Świadczeniem wzajemnym obdarowanego z całą pewnością nie jest polecenie, ustanowione na podstawie art. 893 k.c., będące składnikiem umowy darowizny. Takie polecenie zostało zastrzeżone w umowie darowizny zawartej pomiędzy pozwaną, jako obdarowaną a jej rodzicami w § 5 ust. 1 umowy, na mocy którego A. N. zobowiązana została do dożywotniej opieki nad darczyńcami, jak również do spełnienia po ich śmierci świadczenia pieniężnego na rzecz pozostałych córek w kwotach po 80 000 zł.

Zasadne są zarzuty pozwanej, że w wyniku nałożenia na obdarowanego polecenia powstaje pomiędzy osobą odnoszącą korzyść z polecenia a obdarowanym stosunek mający charakter zobowiązania naturalnego /vide postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 kwietnia 2002 r., III CZP 19/02, OSP 2003, Nr 10, poz. 123/. Spełnione są bowiem wówczas wszystkie przesłanki charakteryzujące ten rodzaj zobowiązania, a mianowicie możliwość domagania się przez beneficjariusza powinnego zachowania się, której nie towarzyszy jednak możliwość skorzystania z drogi sądowej, albowiem korzyść uzyskiwana przez uprawnionego z polecenia ma charakter zobowiązania niezupełnego.

Powódka natomiast ostatecznie dochodziła swojej należności na podstawie zobowiązania pozwanej zawartego w umowie darowizny, która przyjęła na siebie obowiązek świadczenia na rzecz osoby trzeciej, której stała się wierzycielem. Zgodnie z ugruntowanym stanowiskiem doktryny /vide M. Safjan w; Komentarz op.cit., teza 5 do art. 893/ nie stanowi polecenia nałożenie na obdarowanego obowiązku świadczenia na rzecz osoby trzeciej, która staje się jego wierzycielem. Tego rodzaju konstrukcja będzie przybierać konstrukcję umowy mieszanej /negotium mix tum cum donatione/. W orzecznictwie podkreśla się, że z nieprzejęcia do kodeksu cywilnego przepisu art. 354 § 2 k.z., który przewidywał tzw. obciążliwą darowiznę, zobowiązującą obdarowanego do świadczenia czegoś na rzecz osoby trzeciej, i z wprowadzenia przepisu art. 893 k.c., zezwalającego na dodanie do darowizny polecenia, nie można wyciągać wniosku tej treści, by obciążenie obdarowanego obowiązkiem spełnienia oznaczonego świadczenia na rzecz oznaczonego wierzyciela było z mocy art. 58 § 1 k.c. nieważne. Poglądowi temu przede wszystkim sprzeciwia się zachowana w kodeksie cywilnym zasada swobody umów w stosunkach zobowiązaniowych. Zarówno darowiznę obciążliwą, jak i darowiznę z poleceniem określa się tym samym terminem technicznym donatio cum modo. Polecenie także zresztą może być zastrzeżone na korzyść osoby trzeciej. Różnica więc między darowizną z poleceniem a darowizną obciążliwą polega na tym, że wykonania polecenia mogą żądać darczyńca i jego spadkobiercy (art. 894 k.c.), a nie osoba trzecia wskazana przez darczyńcę w umowie darowizny /por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 marca 1973 r., III CRN 40/73, OSNCPIUS 1974, Nr 2, poz. 26/.

Z analizy postanowień umownych wynika w ocenie Sądu Okręgowego, że zawarte w umowie darowizny zastrzeżenie w § 5 ust. 2 nie może być ujmowane jako nieważne. Pozwana bowiem otrzymała przedmiot darowizny o wartości 300 000 zł. Tytułem świadczeń na rzecz osób trzecich (art. 393 § 1 k.c.) miała uiścić kwotę 160 000 zł. Zgodnie z treścią wskazanego przepisu, jeżeli w umowie zastrzeżono, że dłużnik spełni świadczenie na rzecz osoby trzeciej, osoba ta, w braku odmiennego postanowienia umowy, może żądać bezpośrednio od dłużnika spełnienia zastrzeżonego świadczenia. Zastrzeżenie co do obowiązku świadczenia na rzecz osoby trzeciej nie może być odwołane ani zmienione, jeżeli osoba trzecia oświadczyła którejkolwiek ze stron, że chce z zastrzeżenia skorzystać (vide § 2 cyt. przepisu). Dłużnik może podnieść zarzuty z umowy także przeciwko osobie trzeciej (§ 3 cyt. przepisu).

Zdaniem Sądu Okręgowego - również uwzględnienie okoliczności, że powódka wykonała polecenie co do obowiązku opieki nad rodzicami do chwili śmierci, nie stanowi podstawy do zanegowania istoty darowizny dokonanej na rzecz powódki. Obowiązek ten bowiem wynika również z moralnej powinności wobec rodziców, którzy dokonali przysporzeń majątkowych na rzecz powódki. Na kanwie powyższych okoliczności nie sposób zatem uznać, w ocenie tego Sądu, iż w świetle treści art. 353¹ k.c., obowiązek spełnienia przyjętych przez pozwaną świadczeń na rzecz osób trzecich, w tym co do obowiązku zapłaty kwot po 80 000 zł, był sprzeczny z istotą umowy darowizny i czynił tę umowę nieważną w świetle art. 58 k.c. Na skutek zawarcia omawianego postanowienia umownego, zawartego w treści § 5 ust. 2 umowy, nie doszło bowiem do podważenia aktu szczodrobliwości samych rodziców stron, jak również tego, że pozwana otrzymała kosztem ich majątku korzyść majątkową. Pozwana nie kwestionowała ani ważności, ani prawnej skuteczności przyjętego zobowiązania, wskazując, że chciałaby wykonać wolę rodziców, powołując się jedynie na trudną sytuację finansową.

Sąd Okręgowy wskazał ponadto, iż o ile w istocie kwestia złego stanu finansowego pozwanej miałaby niewątpliwie znaczenie przy wykonywaniu polecenia /art. 896 k.c./, o tyle dla wykonania świadczenia na rzecz osoby trzeciej taka okoliczność ma znaczenie jedynie w kontekście treści art. 320 k.p.c. W świetle tego przepisu w szczególnie uzasadnionych przypadkach sąd może w wyroku rozłożyć na raty zasądzone świadczenie. W niniejszej sprawie Sąd dokonał analizy istniejącego stanu faktycznego w świetle zasad słuszności. Biorąc pod uwagę czasokres przez jaki powódka oczekiwała na spełnienie świadczenia, jak również fakt, że z uwagi to, że przedmiotowa kwota jest dla niej niezbędna dla pokrycia kosztów leczenia Sąd uznał, że brak jest podstaw do rozłożenia tej kwoty na raty lub odroczenia terminu jej płatności.

Sąd Okręgowy ocenił, że w świetle ustaleń stanu faktycznego częściowo niezasadne jest żądanie powódki jedynie w zakresie roszczenia odsetkowego. Jak wskazywała sama pozwana, powódka w przeprowadzonych rozmowach udzielała jej prolongaty w spełnieniu świadczenia. Powódka wezwała pozwaną do spełnienia świadczenia w terminie 3 dni, dopiero pismem z dnia 24 lipca 2014 r. Pozwana otrzymała to wezwanie w dniu 30 lipca 2014 r., a zatem winna spełnić świadczenie do dnia 2 sierpnia 2014r. Niedopełnienie obowiązku świadczenia w tym terminie skutkowało, na podstawie art. 481 § 1 k.c., powstaniem obowiązku zapłaty świadczeń odsetkowych od dnia następującego po wyznaczonym w wezwaniu, a więc 03 sierpnia 2014 r. w ustawowej wysokości. Z tego też Sąd częściowo powództwo o zapłatę odsetek oddalił, co znajduje odzwierciedlenie w pkt II sentencji wyroku.

O kosztach Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 98 k.p.c.

Apelację od powyższego orzeczenia wniosła pozwana zaskarżając wyrok w pkt I i III. Podniosła następujące zarzuty:

1. naruszenie art. 353¹ k.c. polegającego na uznaniu, iż obciążenie darowizny zobowiązaniem na rzecz osoby trzeciej nie będącym poleceniem jest skuteczne i nie sprzeciwia się naturze umowy darowizny;
2. naruszenie art. 393 k.c. poprzez jego zastosowanie w sytuacji, gdy z natury stosunku prawnego darowizny wynika, iż obdarowany nie jest dłużnikiem darczyńcy;
3. błędne ustalenie sytuacji majątkowej pozwanej poprzez uznanie, iż pozwana jest właścicielką nieruchomości położonej w T. o powierzchni 7500m², która to nieruchomość oferowana jest do sprzedaży za kwotę 937 000 zł, w sytuacji gdy pozwana jest współwłaścicielką powyższej nieruchomości w ok. 1/3, co wynika zarówno z aktu notarialnego, jak i zeznań pozwanej.

W konsekwencji pozwana wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie powództwa w całości i zasądzenie od powódki na rzecz pozwanej kosztów procesu za postępowanie przed Sądem Okręgowym według norm przepisanych, a ponadto zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego.

Powódka wniosła o oddalenie apelacji i zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja pozwanej jest niezasadna.

Sąd Apelacyjny podziela ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego, z wyjątkiem ustalenia, zasadnie zakwestionowanego w apelacji, iż pozwana jest wyłączną właścicielką nieruchomości w T., podczas gdy jest jedynie jej współwłaścicielką, co wynika z załączonych do akt dokumentów w postaci aktów notarialnych (k.55). Jednakże uchybienie to nie miało wpływu na treść rozstrzygnięcia.

Sąd Apelacyjny podziela również ocenę prawną żądania pozwu dokonaną przez Sąd Okręgowy. Umowa darowizny jest umową, mocą której darczyńca zobowiązuje się jednostronnie do bezpłatnego świadczenia na rzecz obdarowanego. Drugą stroną tej umowy co do zasady jest obdarowany, ale przepisy nie wyłączają możliwości zawarcia umowy darowizny ze świadczeniem na rzecz osoby trzeciej (in favorem tertii). Darowizna może być obciążona poleceniem, co wprost wynika z treści art. 893 k.c.; a jak słusznie wskazał Sąd Okręgowy, w orzecznictwie i doktrynie dopuszcza się również tzw. darowiznę obciążliwą. Polecenie zakłada brak wierzyciela, natomiast darowizna obciążliwa stanowi, wykształcony w praktyce obrotu stosunek, w którego treści występuje odmienny element - świadczenie obdarowanego powiązane z określonym wierzycielem wywodzącym swoje uprawnienie z treści art. 393 k.c. W świetle treści art. 888 k.c. decydujące znaczenie ma zamiar darczyńcy. Cechy darowizny ma każda umowa, w której darczyńca zmierza do wzbogacenia obdarowanego kosztem swego majątku. Jedynie pełna odpłatność wyłącza darowiznę. Stanowisko takie, znajdujące pod rządem obowiązywania Kodeksu zobowiązań podstawę w art. 354 § 2 k.z., stanowiącym, że darczyńca może obciążyć obdarowanego obowiązkiem spełnienia określonego świadczenia (a więc nie tylko poleceniem), jest utrwalone także pod rządem Kodeksu cywilnego. Sąd Najwyższy już w wyroku z 21 marca 1973 r., III CRN 40/73, LexPolonica nr 301085 (OSNCP 1974, nr 2, poz. 26), wyraził, zasługujący na pełną aprobatę, pogląd, że mimo niezamieszczenia w Kodeksie cywilnym odpowiednika art. 354 § 2 k.z. „darczyńcy wolno obciążyć drugą stronę umowy darowizny (obdarowanego) obowiązkiem spełnienia oznaczonego świadczenia na rzecz osoby trzeciej, przez co czyni on tę osobę wierzycielem obdarowanego”. Przy świadczeniu na rzecz osoby trzeciej obowiązek spoczywający na obdarowanym nie ma charakteru samoistnego, lecz według zamiaru stron ma stanowić obciążenie otrzymanego przez obdarowanego przysporzenia, przez co, co do zasady nie pozbawia umowy darowizny cechy nieodpłatności. Do zawarcia umowy darowizny dochodzi w każdym wypadku, gdy wartość świadczenia darczyńcy jest znacznie wyższa od wartości świadczenia obdarowanego. A tak jest w niniejszej sprawie. Nie można uznać, iż fakt przyjęcia przez nią zobowiązania do spełnienia świadczenia na rzecz sióstr pozbawiał umowę cech darowizny, bowiem skoro nieruchomość w dacie darowizny była warta 300 000 zł, a świadczenia na rzecz sióstr łącznie 160 000 zł, to nadal otrzymywała bezpłatne świadczenie o wartości 140 000 zł. Świadczenia na rzecz sióstr stały się wymagalne dopiero po śmierci rodziców, a w tym czasie wartość nieruchomości wielokrotnie wzrosła, przez co zastrzeżonych na rzecz sióstr świadczeń nie można uznać za porównywalne z otrzymanym przez pozwaną przysporzeniem. W ocenie Sądu Apelacyjnego nałożenie na obdarowanego obowiązku spełnienia świadczenia na rzecz innej osoby, która jednocześnie staje się wierzycielem, nie jest sprzeczne z naturą umowy darowizny i jest dopuszczalne w świetle zasady swobody umów wynikającej z art. 353¹k.c.

Brak wyraźnych granic pomiędzy darowizną obciążoną poleceniem, a umową darowizny obciążliwej może skutkować trudnościami w zakresie oceny, który stosunek występuje w danym przypadku. Przy rozstrzygnięciu tej kwestii, trzeba uwzględnić wolę i zamiar stron zawierających umowę darowizny. Przesądzenie, że umowa ma charakter darowizny ze świadczeniem na rzecz osoby trzeciej, nie zaś darowizny z poleceniem albo wręcz umowy całkowicie odpłatnej, musi nastąpić w drodze interpretacji oświadczeń woli stosownie do reguł zawartych w art. 65 § 1 i 2 k.c.

Sąd Okręgowy w niniejszej sprawie dokonał wykładni zawartej przez pozwaną z darczyńcami umowy i uznał, iż była to umowa darowizny zawierająca również zobowiązanie się przez pozwaną w akcie notarialnym umowy darowizny do spełnienia świadczenia na rzecz powódki w rozumieniu art. 393 k.c. Pogląd ten należy podzielić. Jak wskazały obydwie strony wolą rodziców było dokonanie podziału majątku za życia, ale tak, aby każda z córek otrzymała przysporzenie. Przeniesienie nieruchomości na pozwaną było poprzedzone konsultacjami ze wszystkimi córkami i

nałożeniem na pozwaną obowiązku wykonania świadczenia na rzecz sióstr. Pozwana przyjęła na siebie to zobowiązanie wyraźnie w akcie notarialnym i zobowiązała się przekazać siostronom wskazane kwoty pieniężnie po śmierci rodziców. Zobowiązanie z tytułu darowizny obciążliwej musi wprost wynikać z treści czynności prawnej. W doktrynie podkreśla się, że darowizna obciążliwa jest dopuszczalna, ale tylko o tyle, o ile treścią obowiązku obdarowanego jest ściśle rozumiane świadczenie oraz pod warunkiem, że z treści umowy darowizny wynika, że osobie trzeciej przysługiwać ma roszczenie o wykonanie obowiązku nałożonego na obdarowanego. Analiza okoliczności zawarcia umowy i dokonana przez Sąd Okręgowy wykładnia tej umowy wskazuje, iż powódce przyznano roszczenie o wykonanie zobowiązania nałożonego przez darczyńców na pozwaną.

Według literatury i orzecznictwa umowa na rzecz osoby trzeciej jest figurą prawną, najczęściej występującą jako składnik innej umowy, w której dłużnik jest zobowiązany do spełnienia pewnego świadczenia na rzecz wierzyciela. Stosownie do art. 393 k.c. można zastrzec, że dłużnik (przysporzający) spełni to świadczenie nie na rzecz wierzyciela (zastrzegającego), lecz na rzecz określonej osoby trzeciej i tym samym zwolni się z obowiązku względem wierzyciela. Źródłem zobowiązania (i wynikającego z niego uprawnienia osoby trzeciej) jest umowa między dłużnikiem a wierzycielem, niewymagająca zgody osoby trzeciej. Celem gospodarczym konstrukcji umowy o świadczenie na rzecz osoby trzeciej jest dokonanie przez jedno świadczenie spełniane przez dłużnika do rąk osoby trzeciej (w ramach tzw. stosunku zapłaty łączącego dłużnika z tą osobą) dwóch przysporzeń: pomiędzy dłużnikiem i wierzycielem, czyli zastrzegającym (tzw. stosunek pokrycia), oraz pomiędzy wierzycielem i osobą trzecią (tzw. stosunek waluty). Prowadzi to do ułatwienia i przyspieszenia obrotu, bo świadczenie należne od dłużnika wierzycielowi spełniane jest do rąk osoby trzeciej (umowa zmienia kierunek spełnienia świadczenia), dzięki czemu ulega zaspokojeniu interes zarówno wierzyciela, jak i osoby trzeciej. Wskazany stosunek pokrycia wynika z umowy lub innego zdarzenia prawnego i w ramach tego stosunku następuje zastrzeżenie, że świadczenie zostanie spełnione do rąk osoby trzeciej, stanowiąc zarazem przysporzenie dla wierzyciela. Stanowi on przyczynę dla zobowiązania dłużnika wobec osoby trzeciej. Zastrzeżenie świadczenia dłużnika na rzecz osoby trzeciej zakłada bowiem istnienie wierzytelności pomiędzy zastrzegającym i dłużnikiem (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 października 2010 r., III CSK 15/10, Legalis).

Stosunek waluty (wynikający z jakiegokolwiek stosunku prawnego) ukształtowany jest niezależnie od umowy o świadczenie na rzecz osoby trzeciej i wyjaśnia przyczynę, dla której wierzyciel umawia się z dłużnikiem o dokonanie przez tego ostatniego przysporzenia na rzecz osoby trzeciej (z punktu widzenia tego stosunku dłużnik spełnia świadczenie osobie trzeciej na rachunek wierzyciela). Istnienie, ważność i treść tego stosunku ma wpływ na ocenę prawidłowości przysporzenia uzyskanego przez osobę trzecią. W stosunku zapłaty powstaje roszczenie osoby trzeciej, względem dłużnika, o spełnienie świadczenia wyznaczonego stosunkiem pokrycia. Konsekwencją zastosowania konstrukcji z art. 393 k.c. jest uproszczenie obrotu, a mianowicie spełnienie świadczenia przez dłużnika na rzecz osoby trzeciej (stosunek zapłaty), prowadzi do zwolnienia z zobowiązania dłużnika względem wierzyciela oraz wierzyciela względem osoby trzeciej. Osoba trzecia nie jest stroną umowy, a sens włączenia tego podmiotu w strukturę zobowiązania wyjaśnia stosunek łączący ją z wierzycielem (stosunek waluty). Jego treść uzasadnia przysporzenie na rzecz osoby trzeciej.

W niniejszej sprawie wolą darczyńców było dokonanie rozporządzenia majątkiem na rzecz wszystkich dzieci. Wobec pozwanej zobowiązali się do przeniesienia własności nieruchomości i jednocześnie nałożyli na pozwaną obowiązek spełnienia innego świadczenia, a pozwana ten obowiązek przyjęła, a zatem stała się dłużnikiem darczyńcy w tej części. Jednocześnie spadkodawcy obiecali przekazanie pozostałym córkom określonych kwot pieniężnych – również pod tytułem darmym. Obdarowany ma roszczenie do darczyńcy o wykonanie darowizny. Wykonanie tego zobowiązania darczyńcy powierzyli obdarowanej nieruchomością pozwanej, a zatem wykonując swój obowiązek wobec darczyńcy, wykona ona jednocześnie zobowiązanie darczyńcy wobec powódki. W niniejszej sprawie nie można zatem mówić o braku stosunku pokrycia czy stosunku waluty. Analiza treści umowy darowizny i niekwestionowanych ustaleń faktycznych daje podstawę do wniosku, że przedmiotowa umowa, ma cechy umowy mieszanej - darowizny ze świadczeniem obdarowanego powiązanych z określonym wierzycielem wywodzącym swoje uprawnienie z treści art. 393 k.c. Nałożenie tego nakazu na obdarowaną córkę stało się źródłem jej obowiązku wobec darczyńców z racji dokonanego przez nich przysporzenia. Wolą darczyńców było dokonanie faktycznie podziału swojego majątku między

dzieci (k. 82- 83). Pozwana zobowiązała się wyraźnie, że spłaci siostry wskazaną w darowiźnie kwotą po śmierci rodziców, a powódka nabyła roszczenie o wykonanie tego zobowiązania.

Zarówno darowiznę obciążliwą, jak i darowiznę z poleceniem określa się tym samym terminem technicznym - donatio cum modo. Polecenie także zresztą może być zastrzeżone na korzyść osoby trzeciej. Różnica więc między darowizną z poleceniem, a darowizną obciążliwą polega na tym, że wykonania polecenia mogą żądać darczyńca i jego spadkobiercy (art. 894 k.c.), a nie osoba trzecia wskazana przez darczyńcę w umowie darowizny.

Z dopuszczalności ustanowienia polecenia na korzyść osoby trzeciej oraz z przepisu art. 894 § 2 k.c., według którego po śmierci darczyńcy jego spadkobiercy mogą żądać od obdarowanego wypełnienia polecenia, wynika, że polecenie ustanowione na korzyść przyszłego spadkobiercy darczyńcy różni się od obciążenia obdarowanego obowiązkiem wobec spadkobiercy darczyńcy w tzw. obciążliwej darowiźnie - tylko terminem dochodzenia wypełnienia obowiązku. Przy czym zgodnie z ostatnim orzecznictwem Sądu Najwyższego (wyrok SN z 27 stycznia 2016r. II CSKL 153/15 LEX nr 1996828) w świetle art. 894 k.c. należy uznać za dopuszczalne żądanie wykonania polecenia na drodze sądowej, z tym, że z żądaniem takim może wystąpić każdy ze spadkobierców darczyńcy, niezależnie od tego w czyim interesie polecenie zostało w umowie darowizny zastrzeżone. Niewątpliwie powódka jest również spadkobiercą ustawowym darczyńców, a zatem nawet gdyby uznać, iż zawarte w akcie notarialnym zobowiązanie miało wyłącznie charakter polecenia, to powódka i tak może domagać się jego realizacji na drodze sądowej.

Obdarowany ma w zasadzie obowiązek wypełnienia polecenia do czego może być zmuszony w drodze sądowej. Od zasady tej art. 895 k.c. przewiduje dwa wyjątki. Mianowicie, obdarowany może odmówić wypełnienia polecenia, jeżeli jest to usprawiedliwione istotną zmianą stosunków (§ 1), a gdy wypełnienia domaga się darczyńca lub jego spadkobierca, może zwolnić się z ciężącego na nim obowiązku przez wydanie przedmiotu darowizny w naturze w takim stanie, w jakim przedmiot ten się znajduje (§ 2). Zmiana stosunków (okoliczności) mogąca uzasadniać odmowę wykonania polecenia musi być istotna. Istotność tę należy oceniać na tle konkretnych stosunków majątkowych i osobistych, odnoszących się przede wszystkim do obdarowanego, ale także do darczyńcy, a gdy polecenie zostało ustanowione z korzyścią dla osoby trzeciej - również do tej osoby. Zmiana w sferze osobistej obdarowanego, uzasadniająca odmowę wypełnienia polecenia, może występować przede wszystkim wówczas, gdy utraci on psychofizyczne zdolności do przedsięwzięcia działań wynikających z polecenia. W niniejszej sprawie, pozwana jest właścicielką przedmiotowej nieruchomości, przy czym jej wartość od czasu darowizny znacznie wzrosła z uwagi na wzrost cen nieruchomości. Jest również współwłaścicielką innej nieruchomości. Przejściowe kłopoty finansowe nie mogą uzasadniać zwolnienia jej z obowiązku wykonania zobowiązania, bowiem jego treść była jej znana wiele lat wcześniej i winna była się do tego przygotować, nadto powódka ma również trudną sytuację i dochodzona kwota pieniężna jest jej potrzebna na leczenie. Skoro podejmowane są aktualnie próby sprzedaży nieruchomości, których współwłaścicielką jest pozwana, to po jej sprzedaży będzie ona miała realną możliwość spłacenia powódki. A zatem gdyby nawet przyjąć, iż zobowiązanie zawarte w akcie notarialnym ma charakter polecenia, to również brak jest podstaw, aby zwolnić z niego pozwaną z uwagi na trudną sytuację majątkową.

Mając na uwadze powyższe, na podstawie art. 385 k.p.c. Sąd Apelacyjny orzekł jak w sentencji.

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono na podstawie art. 98k.p.c. w zw. z art. 108§1 k.p.c.